

Dr. sc. Željko Karas*
Dr. sc. Stjepan Gluščić**

KONFERENCIJA EUROPSKO KAZNENO PROCESNO PRAVO U SLUŽBI FINANCIJSKIH INTERESA EUROPSKE UNIJE: SADAŠNJE STANJE I IZAZOVI (14.-16. svibnja 2015., Dubrovnik)

1. Europska unija već desetljećima nastoji poboljšati učinkovitost suzbijanja kaznenih djela na štetu svojih financijskih interesa. Problemi postoje kako u odnosu na postojeće ovlasti Europske unije, koje se nisu pokazale dostatnim (npr. kolektivna ostavka članova Europske komisije pod predsjedanjem Santera 1999. godine), tako i u pogledu međuodnosa supranacionalnog i nacionalnog prava u progonu i sankcioniranju nepravilnosti u trošenju proračuna. Trajna aktualnost teme bila je povod da se u organizaciji Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo (HUEKP) u razdoblju 14.-16. svibnja 2015. godine u Dubrovniku održi međunarodna znanstvena konferencija pod nazivom *Europsko kazneno procesno pravo u službi financijskih interesa Europske unije: sadašnje stanje i izazovi* (*European Criminal Procedure Law in Service of Protection of European Union Financial Interests: State of Play and Challenges*).¹ Konferencija je bila sufinancirana od strane programa Hercule III, koji djeluje u okviru Europskog ureda za suzbijanje prijevара (OLAF). Njezin program podijeljen je na tri tematske cjeline: 1. Financijske istrage – mehanizmi unaprjeđenja razmjene informacija i uzajamne suradnje u postupku oduzimanja imovinske koristi, 2. Procesna prava obrane – jačanje prava osumnjičenika u kaznenom postupku, 3. Europske institucije (OLAF, EUROJUST, EPPO) – novi pravci razvoja i pogled u budućnost. Na konferenciji je sudjelovalo više od 80 sudionika, među kojima su bili stručnjaci iz većine država članica Europske unije, ali i iz država iz regije, te predstavnici pojedinih europskih institucija.

Konferenciju je otvorila **prof. dr. sc. Zlata Đurđević**, predsjednica Hrvatske udruge za europsko kazneno pravo, koja je izrazila zadovoljstvo što

* Dr. sc. Željko Karas, profesor na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu

** Dr. sc. Stjepan Gluščić, profesor na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu

¹ Autori su na konferenciji sudjelovali u okviru aktivnosti predviđenih projektom Hrvatske zaklade za znanost IP-11-2013 *Croatian Judicial Cooperation in Criminal Matters in the EU and the region: Heritage of the Past and Challenges of the Future* (2014.-2018.).

su OLAF i europske institucije pružile potporu u organiziranju konferencije. Podsjetila je na vrlo uspješnu konferenciju koju je Udruga pod predsjedanjem profesora Petra Novoselca organizirala također u Dubrovniku prije točno deset godina te je opisala tematske cjeline o kojima će se raspravljati i njihovu važnost za suvremeno shvaćanje europskog konteksta kaznenog postupnog prava. Izrazila je nadu u uspješnu razmjenu znanja i dobre rezultate konferencije. Na otvaranju konferencije pozdravne govore održali su još **Damir Kos**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, **Darko Klier**, zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, i **Dražen Tripalo**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske i predsjednik Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu.

2. Prva tematska cjelina konferencije započeta je izlaganjima iz područja financijskih istraga, odnosno mehanizama unaprjeđenja razmjene informacija i uzajamne suradnje u postupku oduzimanja imovinske koristi, uz moderiranje prof. dr. sc. Zlate Đurđević.

Debbie Price iz Ministarstva unutarnjih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, koja je zadužena za poslove vezane uz pronalaženje imovine pribavljene međunarodnim kaznenim djelima, prikazala je osnovne oblike rada i mogućnosti izravnog dobivanja podataka od pojedinih engleskih tijela, poput registra trgovačkih društava ili zemljišnih knjiga, bez korištenja međunarodnih instrumenata. Broj upita za davanje podataka u porastu je i trenutačno obrađuju oko 6000 zahtjeva godišnje, od čega se većina odnosi na pranje novca, korupciju i računalne prijevare. Kao primjer navodi slučaj internetskog računa za prodaju, preko kojeg osobe iz različitih dijelova Europe uplate predujam, račun je otvoren temeljem dokumentacije iz koje se ne može utvrditi vlasnik, a novac u par dana promijeni nekoliko računa u različitim državama. Zaključila je da je bitna prevencija kaznenih djela i veće ovlasti novčanih ustanova u nadzoru vlasnika računa.

Prof. dr. sc. Johan Boucht sa Sveučilišta u Oslu u temi o pravnim osnovama za provođenje financijskih istraživanja razdvojio je ciljeve dokazivanja u kaznenom postupku od ciljeva oduzimanja nezakonito pribavljene imovine. Kao oblik povezivanja opisivao je mrežu CARIN (*Camden Assets Recovery Interagency Network*), kojom se može provoditi neformalna provjera prije korištenja međunarodne kaznenopravne pomoći. Osvrnuo se na Ured za oduzimanje (*Asset Recovery Office - ARO*), u kojem je potrebno osigurati multidisciplinarnu strukturu. Očekuje da će učinkovitost postupanja biti unaprijeđena korištenjem Europskog istražnog naloga (*European Investigation Order - EIO*) od 2017. godine, kojim se poboljšava uzajamna suradnja i pravila postupanja. U izlaganju je opisao i rad zajedničkih istražnih skupina (*Joint Investigation Teams - JIT*).

Ute Stiegel, zamjenica ravnatelja Europskog ureda za suzbijanje prijevара (OLAF), govorila je o administrativnom istraživanju koje se provodi s ciljem otkrivanja kažnjivih djela koja povređuju financijske interese Europske unije. Prema njihovoj statistici, istražuju oko 500 slučajeva godišnje. Prikazala je osnovne ovlasti koje Ured koristi i pritom pokazala značajnu ovisnost o uređenju u nacionalnom pravu i ovlastima drugih tijela vlasti država članica, primjerice radnje pretrage doma, koje Ured nema ovlasti provoditi. Istaknula je pitanje korištenja rezultata administrativnog istraživanja kao dokaza za potrebe kaznenog postupka te povezanih problema ispunjavanja procesnih jamstava. Od ostalih tema osvrnula se na teškoće u suradnji s bankarskim sektorom.

Sa Sveučilišta u Luksemburgu izlagao je **dr. sc. Michele Simonato** o fragmentarnom pristupu povratu nezakonite imovine, pri čemu je najveći dio sadržaja bio usmjeren na tipologiju istraživanja prema raznim svojstvima, poput ciljeva istraživanja, koje može biti za potrebe kaznenog postupka ili za administrativni postupak oduzimanja. Po načinu provođenja istraživanja istaknuo je podjelu na proaktivne i reaktivne pristupe te je koristio slične diobe i za druga obilježja istraživanja. Kao osnovnu teškoću naglasio je nepostojanje objedinjenih upisnika, registara i evidencija koji bi mogle pomoći pri istraživanju, zbog čega je u njemu nužno pristupati fragmentarno.

Nakon završenog prvog dijela slijedila je sekcija s komentiranjem pojedinih užih područja, koja su se odnosila na pravno uređenje i problematiku u domaćim pravnim sustavima. **Milorad Barašin** iz Tužiteljstva Bosne i Hercegovine na praktičnim je slučajevima prikazao teškoće u istraživanju pojedinih vrsta kažnjivih radnja i prepreke s kojima se susreće tužiteljstvo te je propitivao ravnotežu ciljeva zaštite temeljnih prava i kaznenog progona. Sa Sveučilišta u Skoplju izlagala je **prof. dr. sc. Gordana Bužarovska**, koja je prikazala osnovno pravno uređenje i razvoj makedonskog zakonodavstva te smjernice daljnjeg razvoja u okviru kretanja u europskim državama i procesu ujednačavanja pojedinih ovlasti. **Izv. prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas** sa Sveučilišta u Zagrebu obradila je nastanak i razvoj pravnog uređenja odredaba o oduzimanju imovinske koristi, osobito specifičnosti uređenja financijskih istraga, osvrćući se posebno na problematiku oduzimanja imovinske koristi neovisno o osudi u kaznenom postupku. **Prof. dr. sc. Petar Novoselec** sa Sveučilišta u Zagrebu prikazao je problematiku kaznenog materijalnog prava, na koju se nadovezuje primjena procesnog prava i proširenog oduzimanja imovinske koristi, ističući da tumačenja pojedinih odredaba mogu predstavljati teškoće u primjeni. **Doc. dr. sc. Matko Pajčić** sa Sveučilišta u Splitu izlaganje je usmjerio na pitanje zaštite osobnih podataka. **Marijo Rošić** iz Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske prikazao je osnovne oblike suradnje i razmjene podataka te teškoće kod potrebe provođenja financijskog istraživanja. Prikazao je sadržaj radnih mjesta financijskih istražitelja i mogućnosti

korištenja pojedinih izvora. **Dražen Tripalo**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, usmjerio se na pitanje pravnih tumačenja i praktičnih teškoća u primjeni mjera osiguranja oduzimanja nezakonito pribavljene imovinske koristi te pitanje prenormiranosti pojedinih sadržaja, koji bi mogli biti prepušteni na odlučivanje sucima.

U raspravi koja je održana nakon završetka prve tematske cjeline istaknuto je pitanje ostvarivosti prevencije kroz mjere oduzimanja imovinske koristi, kao i pitanje razine normiranja postupka, uz neke primjere prenormiranosti koja dovodi do neusuglašenosti s propisima iz drugih područja, a predstavlja i zapreke pravilnom tumačenju.

3. Druga tematska cjelina odnosila se na procesna prava obrane i jačanje prava osumnjičenika u kaznenom postupku. Izlaganja je moderirao doc. dr. sc. Matko Pajčić sa Sveučilišta u Splitu.

Prvu temu predstavila je **prof. dr. sc. Katja Šugman Stubbs** sa Sveučilišta u Ljubljani, koja je problematizirala pitanje slobodnog kretanja dokaza između država članica i modele kojima se strani dokazi procjenjuju u domaćem kaznenom postupku. Kao osnovne teškoće istaknula je bitne razlike u kaznenim postupcima pojedinih država, koje se primjerice pojavljuju kod primjene pravila o nezakonitim dokazima, odnosno dopustivosti nekih materijala za dokazivanje. Propitivala je mogućnosti načela o uzajamnom korištenju dokaza te prijedloge za slobodom od normativnih ograničenja. **Prof. dr. sc. Zlata Đurđević** sa Sveučilišta u Zagrebu prikazala je Direktivu 2013/48/EU o pravu na pristup branitelju, kojom se unose značajne promjene u stadiju prethodnog postupka kod reguliranja jamstava obrane. Sadržaj Direktive povezala je s ranijom praksom ESLJP-a, osobito u slučajevima Foti i Salduz, u okviru judikature koja je već definirala potrebe korištenja pojedinih jamstava, te je prikazala odnos prema obligatornosti i poštivanju judikature ESLJP-a, osobito u smislu dostatnosti i metoda koje se mogu koristiti za uključivanje u pravni poredak. Kod prikaza Direktive usmjerila se na opseg i sadržaj prava, ograničenja i dileme vezane uz derogaciju pravila ili dopustivost dokaza. **Prof. dr. sc. Silvia Allegranza** sa Sveučilišta u Luksemburgu bavila se pravima obrane u kaznenom postupku nakon Lisabonskog ugovora, usporedbom odredaba Direktive i judikature ESLJP-a. **Dr. sc. Zoran Burić** sa Sveučilišta u Zagrebu prikazao je osnovne modele transnacionalnog prikupljanja dokaza, bavio se problemima kod položaja okrivljenika u sudjelovanju u prekograničnom prikupljanju dokaza te harmonizacijom prava u području nacionalnih i transnacionalnih postupanja. U zaključcima je istaknuo probleme iniciranja, odnosno sudjelovanja u prikupljanju dokaza.

Nakon završetka izlaganja u komentatorskom dijelu ove teme **prof. dr. sc. Stanko Bejatović** sa Sveučilišta u Kragujevcu prikazao je odnos temeljenih

prava građana prema ciljevima kaznenog progona te smjerove razvoja tijekom reforme kaznenog postupovnog zakonodavstva u Srbiji. **Prof. dr. sc. Primož Gorkič** sa Sveučilišta u Ljubljani problematizirao je odnos nacionalnog prava, kojem daje prednost pred neodređenim pravilima koja dolaze s međunarodne razine, i prikazao osnovne teškoće u slovenskom sustavu. **Damir Kos**, sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske, osvrnuo se na aktualnost tema konferencije te je istaknuo presudnu ulogu sudova u uravnoteživanju učinkovitosti suzbijanja kriminaliteta i zaštite prava okrivljenika. **Lovorka Kušan**, odvjetnica iz Zagreba, prikazala je presude ESLJP-a protiv Hrvatske s tezom da pojedinačni slučajevi mogu predstavljati osnovu za promjenu pravne regulative u odnosu na poboljšanje položaja okrivljenika. Komentatorski dio zaključila je **dr. sc. Celina Nowak** iz Poljske akademije znanosti i sa Sveučilišta Kozminski, koja je govorila o donošenju europskih pravila koja predstavljaju „samoubojstvo“ ustavnog uređenja.

U raspravi koja je održana nakon završetka ove tematske cjeline najveći dio izlaganja odnosio se na prikaz načina donošenja Direktive o pravu na pristup branitelju te predstojeće Direktive o besplatnoj pravnoj pomoći. U raspravi su neki sudionici izrazili protivljenje proširenju prava okrivljenika u ovom području upozoravajući na opasnosti negativnog utjecaja na uspješnost kaznenog postupka.

4. Treća tematska cjelina konferencije odnosila se na europske institucije (OLAF, EUROJUST, EPPO) s ciljem promatranja novih pravaca razvoja i budućih perspektiva. Moderatorica je bila izv. prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas sa Sveučilišta u Zagrebu.

Tematsku cjelinu otvorio je **Peter Csonka** iz Glavne uprave za pravosuđe Europske komisije, koji je veći dio izlaganja posvetio pregovorima što ih Europska komisija vodi s državama u pogledu ustanovljavanja Ureda europskog javnog tužitelja (*European Public Prosecutor's Office - EPPO*) i razvoju koji je prijedlog osnivanja te institucije prošao od početka pregovora do danas. Upozorio je pritom na brojna ograničenja koje su države nametnule toj instituciji, a koja mogu dovesti u pitanje njezinu učinkovitost. **Lorenzo Salazar** iz Ministarstva pravosuđa Talijanske Republike u temi o ulozi institucija istaknuo je opasnost bujanja novih modela rada, zbog kojih ne postoji jasna slika djelovanja. **Prof. dr. sc. Marianne Wade** sa Sveučilišta u Birminghamu dotaknula se Ureda europskog javnog tužitelja i normativnog uređenja koje evoluiralo u tom području te je na primjerima razvoja nacrtala pravne regulacije istaknula problem prevelikog nadzora od strane previše subjekata. Naime ravnatelj bi trebao izvješće podnositi, osim svim tijelima EU-a, i svim državama članicama, što bi predstavljalo opasnost prevelikih utjecaja na neovisnost i objektivnost te previše obveza u izvješćivanju. Problematiku tog područja sažeto je predočila metaforom može li uopće takav pas gristi i kakav će mu biti ugriz.

Malči Gabrijelčić iz *Eurojusta* usmjerila se na strukturu i nadležnosti pojedinih europskih tijela, posebno je opisala aktivnosti *Eurojusta* i istaknula je važnost koordinativnih sastanaka između država članica. **Nataša Đurović** iz Državnog odvjetništva Republike Hrvatske govorila o povezivanju *Eurojusta* i razvoju suradnje unutar državnog odvjetništva te razvoju dosadašnjeg zakonodavstva. **Prof. dr. sc. Katalin Ligeti** sa Sveučilišta u Luksemburgu prikazala je stanje u nekim europskim agencijama, a kao središnje pitanje istaknula je ulogu Ureda europskog javnog tužitelja u smislu njegove nadležnosti kod nepostojanja jedinstvenog pravnog sustava, kao i pitanje primjenjivosti nacionalnog prava država članica u odnosu na dopustivost dokaza. **Prof. dr. sc. John Vervaele** sa Sveučilišta u Utrechtu u izlaganju o ulozi država članica nadovezao se na metaforu o europskim agencijama koje nemaju ugriz. Propitivao je mogućnost postojanja europskog sustava istraživanja povezujući ga s povijesnim razvojem povezivanja unutar Europske unije i stvaranja razine prava koje bi bilo jedinstveno primjenjivo. Obradio je i pitanje decentraliziranosti istraživanja te ovlasti istraživanja koje ima OLAF propitujući njegovu razinu zbog pravnog uređenja koje se na više mjesta poziva na primjenu nacionalnog zakonodavstva, što može prouzrokovati značajne dvojbe u postupanju i istraživanju. Zaključno se založio za načelo pravne sigurnosti, koje može biti narušeno nejasnim preklapanjem europskih pravila i nacionalnog zakonodavstva, što za posljedicu može imati dvojbene ovlasti europskih agencija.

5. Nakon rasprave i propitivanja koliko su pojedine institucije aktivne ili samostalno u provođenju istraživanja završnu je riječ održala **prof. dr. sc. Zlata Đurđević**. U odnosu na prvu tematsku cjelinu o financijskim istraživanjima osvrnula se na suradnju u pronalasku protuzakonite imovine, pitanje uređenja zakonodavstva na europskoj razini, napredak koji države članice još trebaju ostvariti te pitanje proširenog oduzimanja i prebacivanja tereta dokazivanja na okrivljenika. U odnosu na postupovna prava istaknula je potrebu zajedničkih proceduralnih standarda, koji ne bi bili na minimalnoj, nego na srednjoj razini, potrebu striktno podjele između administrativnih i kaznenih istraživanja te potrebu daljnjeg proučavanja pristupa odvjetniku kao velikom proboju prava obrane. Pritom važnim smatra i prekogranično priznavanje i prikupljanje dokaza. U odnosu na tematsku cjelinu o europskim agencijama naglasila je potrebu neovisnosti, učinkovitosti i odgovarajuće strukture u mjerodavnim agencijama. Hrvatska udruga za europsko kazneno pravo obvezala se da će radove sudionika konferencije objaviti u zborniku.